

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0023 OSLO

Deres ref

Vår ref
13/2021-

Dato
03.05.2013

Vedrørende foreldelse i erstatningssaker

Jeg viser til brev av 17. april 2013 fra kontroll- og konstitusjonskomiteén vedrørende ovennevnte og til påminnelse om saken 2. mai s.å. Jeg beklager at svaret er blitt noe forsinket.

Saken har sin bakgrunn i St.meld.nr. 24 (2004-2005) *Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvanskar*. I brevet spør kontroll- og konstitusjonskomiteén på prinsipielt grunnlag om hvordan man har fulgt opp komitémerknaden i Innst. S. nr. 217 (2004-2005), der komiteén ”.....føreset at forelding ikkje vært gjort gjeldande i saker som omhandlar denne gruppa.”

Innledningsvis tillater jeg å bemerke at departementet også ved tidligere anledninger har redegjort overfor Stortinget om hvordan vi tolker og praktiserer denne komitéuttalelsen. Sist gang var ved representantforslaget i Dok. nr. 8:17 (2008-2009), jf. Innst.S.nr. 133 (2008-2009) og brev av 13. januar 2009 fra daværende Barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt.

Statsråd Huitfeldt viste i den forbindelse til tidligere statsråd Karita Bekkemellems svar av 28. september 2007 på spørsmål nr. 1401 fra stortingsrepresentant Arne Sortevik, til svar av 8. november 2007 fra tidligere statsråd Manuela Ramin Osmunden på spørsmål nr. 139 fra samme representant, til tidligere statsråd Ramin Osmundsens svar av 17. januar 2008 på interpellasjon fra representant Karin S. Woldset og til statsråd Anniken Huitfeldts svar av 4. juni 2008 på spørsmål nr. 1174 fra representant May-Helen Molvær Grimstad.

Allerede den gang var det klart at komitémerknaden skulle følges opp og foreldelsesspørsmålet vurderes i hver enkelt sak. Dette har vært praktisert siden.

I likhet med departementets merknader fra januar 2009, vil kommentarene heller ikke denne gang kunne gis uavhengig av foreldelsesspørsmålets juridiske side, som gjelder krav om erstatning etter alminnelig erstatningsrett. Gjennomgangen nedenfor vil derfor i store trekk være den samme som sist.

Staten har tatt et særlig ansvar overfor tidligere barnehjemsbarn

Innledningsvis vil jeg peke på at staten allerede har tatt et særlig ansvar overfor tidligere barnehjemsbarn. I 2003 ble det oppnevnt et eget kartleggingsutvalg som fremskaffet kunnskap om omsorgssvikt og overgrep, ga en helhetlig oversikt over omfanget av omsorgssvikt og overgrep, bakgrunnen for at dette kunne skje, samt kartla hvordan tilsynsfunksjonene ble ivaretatt, jf. NOU 2004:23 *Barnehjem og spesialskoler under lupen*.

Kartleggingsutvalget pekte på at det kan være vanskelig å oppnå erstatning etter de alminnelige erstatningsreglene, blant annet på grunn av manglende ansvarsgrunnlag, manglende dokumentasjon og – ikke minst – på grunn av foreldelse. Kartleggingsutvalget konkluderte med at Stortingets billighetserstatningsordning ville være den mest aktuelle formen for kompensasjon fra det offentlige side for dem som ikke vil nå frem med et erstatningskrav.

Departementet fulgte opp NOU 2004:23 ved å legge frem St.meld.nr. 24 (2004-2005) *Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvanskar*, og la derigjennom grunnlaget for at det er gjort særlige tilpasninger i Stortingets billighetserstatningsordning (i dag: rettfærdsvederlagsordning) for denne gruppen. Under stortingsbehandlingen av St.meld.nr. 24 ble blant annet den øvre grensen for billighetserstatning hevet fra 200 000 kroner til 300 000 kroner kun for gruppene omfattet av denne meldingen. Videre ble beviskravene i billighetserstatningsaker senket for gruppen. I ettertid har Stortingets billighetserstatningsutvalg for øvrig også besluttet at de som har søkt erstatning etter kommunale erstatningsordninger, i tillegg kan søke fra den tilpassede billighetserstatningsordningen når vilkårene etter St.meld.nr. 24 er oppfylt. Også dette er en særordning for gruppene omfattet av St.meld.nr. 24.

Kommunenes ansvar

I den perioden meldingen omfatter var det kommunene som hadde det primære/lokale ansvaret for barnevernet. Kommunene hadde frem til 1979 – enkeltvis eller i fellesskap – ansvar for å opprette barnehjem og andre institusjoner for barn. Det var videre den

kommunale barnevernsnemnda som hadde tilsynsansvaret for barneverninstitusjoner. Statens ansvar som tilsynsmyndighet var begrenset til et overtilsynsansvar.

Flere kommuner har ønsket å ta et ansvar. Departementet har på denne bakgrunn utarbeidet en Veileder om kommunale granskinger av barnehjem og spesialskoler for barn med atferdsvansker (fra januar 2006). Flere kommuner har iverksatt granskninger og etablert kommunale erstatnings-/veiledningsordninger.

Erstatningssøksmål mot staten

St.meld.nr. 24 med anbefalingene fra kartleggingsutvalget om tilpasninger i Stortingets billighetserstatningsordning verken var – eller er – til hinder for at tidligere barnehjems- og spesialskolebarn kan gå til søksmål for domstolene. Dersom det blir fremmet slike søksmål mot staten, vil staten som det framgår av stortingsmeldingen, behandle disse på samme måte som andre søksmål mot staten. Dette innebærer, også for tidligere barnehjemsbarn som velger å gå til domstolen, en ordinær og full rettslig vurdering av om alle de erstatningsrettslige vilkårene er oppfylt. Det første vilkåret for å kunne etablere et juridisk erstatningsansvar er at det foreligger et ansvarsgrunnlag. Det normale ansvarsgrunnlaget er at det foreligger tilstrekkelig skyld/uaktsomhet. Videre må det foreligge et erstatningsmessig tap og det må være en tilstrekkelig nær og påregnelig årsakssammenheng mellom de erstatningsbetingende handlingene eller unnlåtelsene som etablerer ansvarsgrunnlaget og det tapet som har oppstått. Endelig er det et selvstendig vilkår at erstatningskravet ikke er foreldet.

Det er den som søker om erstatningen som må bevise at alle vilkårene er oppfylt og som bærer risikoen for at saken lar seg bevise i tilstrekkelig grad. Det alminnelige beviskravet er at det foreligger overveiende sannsynlighet. Det er domstolen som tar stilling til om alle vilkårene foreligger dersom partene ikke blir enige.

Nærmere om foreldelse

De fleste hensyn som foreldelsesreglene hviler på gjør seg gjeldende i saker der tidligere barnehjems- og spesialskolebarn fremmer erstatningssøksmål mot staten. Dokumentbevis kan være tapt og vitner døde. Eventuelle vitneutsagn vil være preget av at faktum ligger langt tilbake i tid. De bevisproblemene domstolene vil stå overfor i barnehjemssakene underbygges av at Stortinget foretok en særskilt tilpasning av sin billighetserstatningsordning for denne gruppen. En av funksjonene til Stortingets billighetserstatningsordning (i dag: rettfærdsvederlagsordning) er nettopp å avhjelpe at erstatningssøker mister retten til erstatning fra det offentlige som følge av foreldelse.

Fristene i foreldelsesloven er ment å gi den skadelidte rimelig tid til å vurdere om et erstatningssøksmål bør anlegges. Hovedregelen er at erstatningskrav foreldes tre år etter at den skadelidte fikk eller burde ha skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og om den ansvarlige. I tillegg er det en absolutt foreldelsesfrist på tyve år fra den dagen da den skadevoldende handlingen eller annet ansvarsgrunnlag opphørte.

Det offentlige kan velge å se bort fra at foreldelse er inntrådt. Det gjør seg imidlertid gjeldende enkelte spesielle forhold for det offentlige siden det offentlige forvalter fellesskapets midler. Den begunstigelse som frafall av foreldelsesinnsigelse innebærer, gis således på fellesskapets vegne. Frafall av foreldelse bør derfor praktiseres etter noenlunde likeartede retningslinjer for å unngå usakelig forskjellsbehandling mellom forskjellige grupper skadelidte.

Vurderingen av om staten skal frafalle foreldelsesinnsigelser må finne sted ut fra en konkret rimelighetsvurdering. Viktige moment i den forbindelse vil være om den som innehar kravet vil lide et *uforskyldt tap* dersom innsigelsen gjøres gjeldende. Det vil også være av betydning *om det offentlige kan bebreides for at kravet er foreldet*. Der det offentlige kan bebreides for at kravet er foreldet har man vært forholdsvis liberal med ikke å påberope foreldelse. Et sentralt moment i statens praksis er videre om de øvrige rettslige vilkårene for erstatning fra staten er oppfylt. Der staten har ment at de er det, har man i noen tilfeller vært mer tilbakeholden med å påberope at kravet er foreldet. Der staten har ment at de øvrige vilkårene for erstatning ikke er oppfylt, har foreldelse derimot normalt blitt påberopt der staten har ment at kravet klart er foreldet.

Komitéuttalelsen i St.meld.nr. 24, om at det forutsettes at foreldelse ikke blir gjort gjeldende i saker som omhandler gruppen omfattet av meldingen, vil alltid være et sentralt moment i den totalvurderingen som må foretas ved vurderingen av om foreldelse skal påberopes eller ikke.

Som nevnt innledningsvis har departementet videreført den praksis som ble redegjort for i korrespondansen med Stortinget i 2009.

Samtidig kan jeg opplyse at jeg har tatt initiativ overfor Justis- og beredskapsdepartementet for å få vurdert erstatningsspørsmålet generelt i disse sakene, og om det er rimelig å ha en foreldelsesfrist på tre år.

Avslutningsvis vil jeg igjen understreke at et eventuelt foreldelsesspørsmål vil bli konkret vurdert i hver enkelt sak, og at de omtalte føringene fra Stortinget, som nevnt foran, alltid vil inngå som et sentralt moment i det samlede beslutningsgrunnlaget.

Med hilsen

Inga Marte Thorkildsen